

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Kyllä, Ei, **Osittain kyllä**, Osittain ei, Ei kantaa

Hallituksen esitys on osittain kannatettava, mikäli se oikeasti selkeyttää sosiaalihuollon palvelurakennetta ja menettelyjä, tukee oikea-aikaista ja tarvelähtöistä tukea sekä vähentää päällekkäistä sääntelyä. Se edellyttää toimeenpanossa riittävän ohjauksen ja seurannan erityisesti lasten, erityistä tukea tarvitsevien ja pienituloisten aseman huomioon ottamisen perus- ja ihmisoikeuksien sekä palvelujen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Kyllä, Ei, **Osittain kyllä**, Osittain ei, Ei kantaa

Ehdotukset vastaavat pääosin esityksessä asetettuja tavoitteita, jos todella ne selkeyttävät sosiaalihuollon sääntelyä, tukevat tarvelähtöistä ja oikea-aikaista palvelujen järjestämistä sekä vähentävät päällekkäisiä menettelyjä.

Kuntouttavan työtoiminnan poistuminen ei työllisyyspalvelujen näkökulmasta ole olennainen heikennys, sillä nykyisten palvelujen sisällä ja puitteissa on paljon kehittämisen mahdollisuuksia. Normeja ja sääntelyä purkamalla viranomaiset pystyisivät käyttämään entistä joustavammin nykyisiä palveluja ja saamaan näin luotua vaikuttavampia palvelukokonaisuuksia. Olennaista asiakkaiden tilanteiden edistämiseksi kuitenkin olisi turvata myös riittävä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen saatavuus ja nopea pääsy näiden palvelujen piiriin. Pitkäkestoisen työ- ja toimintakykyä tukevan palvelun tarvetta asiakkailla on paljon – jopa paljon enemmän kuin mitä nyt on voitu kuntouttavaan työtoimintaan ohjata.

Velvoittava aktivointi on muuttumassa yksilöllisemmäksi tueksi. Tämä voi olla myönteinen kehitys, erityisesti silloin kun kuntouttavaan työtoimintaan aiemmin liitetty ”leima” poistuu. Asiakas ei tällöin koe omaa kuntoutumistaan veloitteena, mikä voi lisätä motivaatiota ja sitoutumista prosessiin.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, **Ei kantaa**

Pykäläesitys voi osaltaan selkeyttää erityisen tuen kohdentumista ja vahvistaa yksilölliseen palvelutarpeeseen perustuvaa, oikea-aikaista tukea sosiaalihuollossa.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä, Ei, **Osittain kyllä**, Osittain ei, Ei kantaa

Pykäläesitys 10 a § täsmentää sosiaalihuollon tehtävää ja korostaa hyvinvointialueen ensisijaista ja kokonaisvastuullista roolia hyvinvoinnin edistämisessä, palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisessa ja perusoikeuksien toteutumisen varmistamisessa sosiaalihuollon järjestämisvastuun piiriin kuuluvana tehtävänä. Kunnan rooli nykyisin rajoittuu tätä vastuuta täydentävään ja tukevan yhteistyön mukaiseen tehtävään.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, **Osittain ei**, Ei kantaa

Sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevat ehdotukset ovat lähtökohtaisesti selkeitä ja toteutettavissa, edellyttäen että hyvinvointialue kantaa sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisen täyden ja jakamattoman järjestämisvastuunsa palvelujen sisällöstä, resursoinnista ja asiakasprosesseista. Työllisyysalueelle tai työvoimaviranomaiselle ei tule eikä saa muodostua sosiaalityössä tai sosiaaliohjauksessa järjestämis-, ohjaus- tai päätöksentekovastuuta, vaan sen rooli rajoittuu välttämättömään yhteistyöhön hyvinvointialueen vastuulla olevan sosiaalihuollon kanssa. Vastuiden selkeä rajaaminen on välttämätöntä asiakkaiden oikeusturvan ja yhdenvertaisen palvelujen toteutumisen varmistamiseksi. Eri toimijoiden rooleja pitää selkeyttää vielä enemmän.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, **Ei kantaa**

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, **Osittain ei**, Ei kantaa

Esityksessä ei ole riittävällä tavalla kuvattu uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelumallin tosiasiallista saatavuutta, kattavuutta eikä vaikuttavuutta suhteessa kohderyhmän laajoihin ja monimuotoisiin tuen tarpeisiin. Palvelumalli on valmisteltu puutteellisesti ja irrallaan meneillään olevasta TE24-uudistuksesta, vaikka uudistukset koskevat suurelta osin samoja asiakasryhmiä ja edellyttäisivät yhtenäistä, hallinnonalat ylittävää tarkastelua. Esityksessä ei ole muodostettu kokonaiskuvaa siitä, miten palveluketjut tosiasiallisesti toimivat työvoimapalvelujen, sosiaalihuollon ja muiden tukipalvelujen rajapinnoissa. Esitys sisältää merkittäviä rakenteellisia ja toiminnallisia riskejä, jotka voivat heikentää työikäisten palvelujen vaikuttavuutta, lisätä pitkäaikaistyöttömyyttä ja johtaa kustannusten siirtymiseen kunnille ilman todellisia toiminta-, ohjaus- tai rahoitusedellytyksiä. On ilmeinen riski, että merkittävä asiakasryhmä jää palvelujen väliin tilanteessa, jossa yksilön tuen tarpeet eivät täytä työllisyyspalvelujen perinteisiä tai TE24-uudistuksen mukaisia kriteerejä, mutta jossa henkilö ei myöskään ole terveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon piirissä. Näissä tilanteissa tarve kohdistuu nimenomaan vahvaan ja pitkäjänteiseen sosiaalihuollon tukeen, jonka saatavuutta esitys ei turvaa. Erityisen ongelmallista on, että esityksessä ei tunnisteta riittävästi sitä tosiasiaa, että suuri osa työllisyyspalvelujen asiakkaista tarvitsee samanaikaisesti myös sosiaalihuollon palveluita. Palvelujen eriyttäminen ilman toimivaa ja resursoitua yhteensovitusta lisää riskiä syrjäytymisen syvenemiseen, palvelutarpeiden kasautumiseen ja asiakkaiden siirtymiseen raskaampien ja kalliimpien palvelujen piiriin. Samalla on olemassa merkittävä riski työllisyyspalvelujen vaikuttavuuden heikkenemisestä sekä kuntien ja hyvinvointialueiden välisen yhteistyön ylikuormittumisesta.

Vastuiden ja tiedon siirron osalta lakiehdotuksessa on puutteita hyvinvointialueen ja työllisyyspalveluiden välillä. Vastuunjako tulee määritellä selkeästi.

Tiedonsiirtomahdollisuudet tulee selkeyttää, koska palvelulla voi olla vaikutusta asiakkaan työttömyysturvaan ja palveluiden suunnitteluun työllisyysalueilla. Samoin myös rahoituksen osalta esitys on puutteellinen.

Käytännössä palvelujärjestelmän toimimattomuudesta aiheutuvat seuraukset ja kustannukset kohdistuvat kunnille, erityisesti kotoutumis- ja työllisyyspalveluihin, ilman että kunnille osoitetaan vastaavia rahoitusresursseja, toimivaltuuksia tai vaikuttavia työkaluja. Kumottavan tai muutettavan sääntelyn tilalle ei ole esitetty konkreettisia, velvoittavia ja resursoituja ratkaisuja, joilla palvelujen saatavuus, jatkuvuus ja vaikuttavuus voitaisiin turvata

muuttuvassa palvelurakenteessa. Esitystä ei tule viedä sellaisenaan eteenpäin, vaan esitys edellyttää olennaista jatkovalmistelua ja uudelleenarviointia tiiviissä yhteydessä TE24-uudistukseen siten, että palvelumallin toimivuus, vastuunjako, rahoitus ja vaikutukset työikäisten asemaan, kuntatalouteen ja hyvinvointialueiden kantokykyyn arvioidaan yhtenä kokonaisuutena.

Työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden palvelun sisältö ei selkeytynyt riittävästi lakiehdotuksesta. Kolmen eri palvelun ja erilaisen kohderyhmän liittäminen samaan palveluun sisältää riskejä. Pystytäänkö palvelussa huomioimaan eri asiakasryhmien tarpeet ja erityispiirteet? Lakiehdotus ei huomioi työvoimapalveluiden järjestämislain mukaisia työttömän työnhakijan velvollisuuksiin liittyviä toimenpiteitä.

Ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta on osittain toteutettavissa, edellyttäen että hyvinvointialue vastaa palvelun järjestämisestä sosiaalihuollon kokonaisuutena, sen sisällöllisestä ohjauksesta ja riittävästä resursoinnista. Työllisyysalueen roolin tulee rajoittua pelkästään hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan palvelun kanssa tehtävään yhteistyöhön ja tiedonvaihdon tukemiseen, eikä sille tule eikä saa muodostua sosiaalihuollon palveluihin liittyvää järjestämis-, ohjaus- tai päätöksentekovastuuta. Kunnan rooli rajoittuu vastaavasti yleiseen hyvinvoinnin edistämiseen ja hyvinvointialuetta täydentävään yhteistyöhön ilman vastuuta sosiaalihuollon palvelun sisällöstä tai toteuttamisesta. Selkeät ja velvoittavat vastuurajaukset ovat välttämättömiä palvelun yhdenvertaisen ja vaikuttavan toimeenpanon varmistamiseksi. Nykyinen esitys on ristiriidassa TE24-uudistuksen tavoitteiden kanssa ja tuo työllisyyspalvelujen asiakkaita sellaisia asiakkaita, joiden tavoitteena ei ole työllistyä tai edes edistää omia työllistymismahdollisuuksia.

17 a § mukaista työtoimintaa tulisi voida hankkia myös yrityksiltä, kunnilta tai kuntayhtymiltä. Esitetty rajausta vaikeuttaa työelämään suuntautuvan työtoiminnan hankinnan.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Ei lausuttavaa.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä, Ei, **Osittain kyllä**, Osittain ei, Ei kantaa

Sosiaalihuollon alkuvaiheen menettelyt ovat selkeitä ja toteutettavissa ainoastaan sillä edellytyksellä, että hyvinvointialueella on täysi, yksinomainen ja jakamaton vastuu sosiaalihuollon neuvonnasta, vireilletulosta, asiakkuuden käynnistämisestä ja tuen tarpeen arvioinnista, eikä kunnalle tai työllisyysalueelle tule eikä saa muodostua näihin prosesseihin liittyvää järjestämis-, harkinta- tai päätöksentekovastuuta.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, **Osittain ei**, Ei kantaa

Asiakassuunnitelmaa ja omatyöntekijää koskevat ehdotukset ovat toteutettavissa ainoastaan sillä edellytyksellä, että hyvinvointialueella on täysi, yksinomainen ja jakamaton vastuu asiakassuunnitelman sisällöstä, ajantasaisuudesta ja asiakasprosessin koordinoinnista, eikä kunnalle tai työllisyysalueelle tule eikä saa muodostua näihin tehtäviin liittyvää järjestämis-, ohjaus- tai päätöksentekovastuuta.

Omatyöntekijän tulee olla ehdottomasti hyvinvointialueen työntekijä/viranhaltija.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, **Ei kantaa**

Ei lausuttavaa.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Ei lausuttavaa.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, **Ei kantaa**

Ei lausuttavaa.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, **Ei kantaa**

Ei lausuttavaa.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä, Ei, Osittain kyllä, Osittain ei, Ei kantaa

Sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamista koskeva ehdotus on lähtökohtaisesti selkeä ja toteuttamiskelpoinen, edellyttäen että hyvinvointialueella on täysi, yksinomainen ja jakamaton vastuu kirjaamiskäytäntöjen ohjauksesta, yhdenmukaisuudesta ja sisällöllisestä laadusta sosiaalihuollon järjestämisvastuuseen kuuluvana tehtävänä. Kunnalle tai työllisyysalueelle ei tule eikä saa muodostua vastuuta sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisen sisällöstä, kirjaamisvelvoitteiden tulkinnasta tai asiakasasiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä, vaan niiden rooli rajoittuu hyvinvointialueen vastuulla olevan sosiaalihuollon tiedonhallinnan tukemiseen ja yhteistyöhön. Selkeät vastuurajaukset ovat välttämättömiä kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaisuuden, asiakkaan oikeusturvan ja tietosuojan toteutumisen varmistamiseksi.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksuihin ehdotetut muutokset ovat varmasti lainsäädännöllisesti mahdollisia, mutta niiden hyväksyttävyyttä on arvioitava ensisijaisesti asiakkaiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden ja maksukyvyn näkökulmasta, sillä merkittävät maksujen korotukset kasvattavat riskiä siitä, että julkisen talouden sopeutusta siirretään suoraan pienituloisten, paljon palveluja käyttävien ja erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kannettavaksi. Mikäli maksujen taso tai määräytyminen johtaa palvelujen käytön viivästymiseen, vähenemiseen tai kokonaan estymiseen taloudellisista syistä, ehdotukset ovat vastoin perustuslain 19 §:ssä turvattua oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin ja vaarantavat palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden. Tämän vuoksi maksukyvyn huomioon ottamista sekä maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevien säännösten on oltava aidosti velvoittavia ja yhdenmukaisesti sovellettuja koko hyvinvointialueella, eikä niiden toimivuutta voida jättää yksinomaan hallinnollisen harkinnan varaan.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Pykäläehdotuksen 39 §:n tarkoittama asiakassuunnitelma ja työnhakusuunnitelma perustuvat eri lainsäädäntöihin ja eri viranomaisvastuisiin, eikä niitä tule rinnastaa tai sekoittaa toisiinsa. Sosiaalihuoltolain mukainen asiakassuunnitelma on hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluva keskeinen väline sosiaalihuollon tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa, mikä kytkeytyy sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 6 ja 7 §:ssä

säädettyyn hyvinvointialueen ensisijaiseen vastuuseen sosiaalihuollon palveluista. Työnhakua ja työllistymistä koskeva työnhakusuunnitelma puolestaan kuuluu TE24-uudistuksen mukaisesti työllisyysalueen vastuulle työvoimaviranomaisena. Suunnitelmia voidaan yhteensovittaa ainoastaan palvelujen koordinoinnin ja tiedonkulun tasolla asiakkaan suostumukseen perustuen, mutta asiakassuunnitelmaa ei tule eikä saa käyttää työnhakusuunnitelman korvikkeena tai työnhakuun liittyvien velvoitteiden, seuraamusten tai päätösten perusteena. Vastaavasti työllisyysalueella ei tule olla toimivaltaa ohjata sosiaalihuollon asiakassuunnitelman sisältöä tai sosiaalihuollon tuen järjestämistä. Selkeä vastuunjako on välttämätön perusoikeuksien toteutumisen, asiakkaan oikeusturvan sekä järjestämislain ja TE24-uudistuksen mukaisen viranomaisvastuiden eriyttämisen varmistamiseksi.

Säännös vahvistaa, että hyvinvointialue on sosiaalihuollon toteuttamisessa aktiivinen ja yksin vastuussa oleva toimija, eikä sosiaalihuollon tuen tarpeen arviointia, asiakassuunnitelmaa, päätöksentekoa tai toteuttamisvastuuta saa siirtää TE24-uudistuksen mukaiselle työvoimaviranomaiselle edes osittain.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Kyllä, **Ei**, Osittain kyllä, Osittain ei, Ei kantaa

Esitysluonnos ei anna riittävää eikä kaikilta osin oikeaa kuvaa lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa korostuvat hallinnolliset säästöoletukset, mutta hyvinvointialueille tosiasiallisesti kohdistuva rahoitusvastuu ja toimeenpanon kustannukset jäävät osin aliarvioituiksi. Useat ehdotetut muutokset merkitsevät hyvinvointialueille uusia tai laajenevia velvoitteita ilman, että valtion rahoituksen riittävyttä tai korvausmekanismeja on arvioitu täysimääräisesti suhteessa tehtävien laajuuteen. Mikäli hyvinvointialueiden rahoitus ei vastaa niille osoitettuja lakisääteisiä velvoitteita, syntyy riski siitä, että palvelujen saatavuutta, laatua tai maksuttomuutta joudutaan tosiasiallisesti rajoittamaan. Tämä olisi omiaan heikentämään erityisesti pienituloisten, paljon palveluja tarvitsevien ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden perustuslain 6 §:ssä turvattua yhdenvertaisuutta ja 19 §:ssä turvattua oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin. Taloudellisia vaikutuksia ei näin ollen ole arvioitu sillä tarkkuudella, jota eduskunnan perusoikeus- ja valtiosääntöoikeudellinen harkinta edellyttää, erityisesti valtion rahoitusvastuun ja hyvinvointialueiden tosiasiallisen kantokyvyn näkökulmasta. Lisäksi on riski, että riittämättömät sosiaalipalvelut ajavat niitä tarvitsevat henkilöt "väärrien" palvelujen piiriin, mikä pahimmillaan ruuhkauttaa esimerkiksi työvoimaviranomaisen palveluja.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Kyllä, **Ei**, Osittain kyllä, Osittain ei, Ei kantaa

Esitysluonnos ei anna riittävää eikä kaikilta osin oikeaa kuvaa lakiehdotusten muista vaikutuksista ja niiden yhteisvaikutuksista. Vaikka esityksessä tunnistetaan tarve arvioida muutosten kumulatiivisia vaikutuksia suhteessa aikaisempiin sosiaaliturvaa, palvelujärjestelmää ja asiakasmaksuja koskeviin päätöksiin, arviointi jää yleisluonteiseksi eikä huomioi riittävästi vaikutusten kasautumista eri hallinnonaloille ja rahoitusvastuille. Erityisesti hyvinvointialueiden rahoitusmalli ja tiukentunut alijäämäsääntely rajoittavat käytännössä mahdollisuuksia vastata uusiin tai laajeneviin lakisääteisiin velvoitteisiin ilman, että vaikutukset kohdistuvat asiakasrajapintaan palvelujen saatavuuden, resursoinnin tai maksurasituksen kautta.

Lisäksi esitysluonnoksessa on arvioitu puutteellisesti lakiuudistuksesta johtuvia vaikutuksia kuntatalouteen. Sosiaalihuollon palvelurakenteeseen, asiakasprosesseihin ja asiakasmaksuihin kohdistuvat muutokset voivat lisätä painetta kuntien vastuulla olevien kotoutumis- ja työllisyyspalveluihin sekä muihin hyvinvoinnin edistämisen tehtäviin, mikä näkyy lisääntyneenä palvelutarpeena ja kustannuksina kunnille ilman vastaavaa rahoituslisäystä sekä kasvavina työttömyysetuuden rahoitusvastuina. Näitä kuntatalouteen kohdistuvia välillisiä ja kertautuvia vaikutuksia ei ole arvioitu systemaattisesti osana kokonaisuutta, vaikka ne ovat olennaisia TE24-uudistuksen jälkeisessä toimintaympäristössä, jossa kunnilla on aiempaa suurempi vastuu työllisyyden ja kotoutumisen edistämisestä.

Puutteellinen vaikutusten ja yhteisvaikutusten arviointi heikentää eduskunnan ja toimeenpanijoiden mahdollisuuksia arvioida sääntelyn kokonaisvaikutuksia julkiseen talouteen ja palvelujärjestelmään sekä sen hyväksyttävyyttä perusoikeusjärjestelmän kannalta. Erityisesti syntyy riski siitä, että samanaikaiset vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen ja kuntien talouteen johtavat epäsuorasti perustuslain 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden ja 19 §:ssä turvatun oikeuden riittäviin sosiaalipalveluihin heikentymiseen.

Kokonaisuutena esityksen kuntataloudelliset vaikutukset ovat luonteeltaan epäsuoria, mutta merkittäviä. Taloudelliset vaikutukset riippuvat pitkälti siitä, miten onnistuneesti kunnat pystyvät järjestämään työ- ja toimintakykyä tukevat palvelut kustannusvaikuttavasti sekä hyödyntämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet osana laajempaa elinvoima- ja työllisyysohjelmaa. Talouden ennakoitavuuden näkökulmasta on tärkeää, että jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa huolehditaan siitä, että kuntien vastuut ja käytettävissä oleva rahoitus ovat keskenään tasapainossa.